O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

«TASDIQLAYMAN»
Rektor ____________ O.X.Xamidov
2023-yil ___ august ____
Ro'yxatga olindi: №
2023-yil ___ august ____

LINGVISTIK TAHLIL METODLARI

O'QUV DASTURI

Bilim sohasi:	200000 – San'at va gumanitar fanlar
Ta`lim sohasi:	230000 – Tillar
Mutaxassislik:	70230101 – Lingvistika (Ingliz tili)

Buxoro-2023

Сканировано с CamScanner

<table>
<tr><td colspan="2">Fan/modul kodi</td><td>O'quv yili
2023-2024</td><td>Семестр
2</td><td colspan="2">ECTS - Кредитлар
4</td></tr>
<tr><td colspan="2">LTM2205</td><td colspan="2">Ta'lim tili
Ingliz tili</td><td colspan="2">Haftadagi dars soatlari
2/2</td></tr>
<tr><td rowspan="2">1.</td><td colspan="2">Fanning nomi</td><td>Auditoriya mashg'ulotlari (soat)</td><td>Mustaqil ta'lim (soat)</td><td>Jami yuklama (soat)</td></tr>
<tr><td colspan="2">Lingvistik tahlil metodlari</td><td>60</td><td>60</td><td>120</td></tr>
</table>

I. I. Fanning mazmuni

O'quv fanining asosiy maqsadi - magistrantlarga lingvistik tahlil metodlari hamda zaruriy tushunchalar va bu metodlarni taraqqiy boskichlari turli metodlarni yaratilishi va qo'llanish doirasini chuqur tushuntirish va ilmiy tushunchalarni shakllantirish.

Fanning asosiy maqsadi - magistrantlarga lingvistik tahlil metodlarini yaratilishi va rivoji haqida, metodologiyaning turlari va qo'llanish doirasini chuqur tushuntirish va batafsil ma'lumotlar berish va nazariy bilimlarni amaliyot bilan bog'lashga o'rgatishdan iborat. Fan bo'yicha magistrlarning bilim, ko'nikma va malakalariga qo'yiladigan talablar quyidagicha:

Magistrant:

- tilshunoslik fanining dastlabki bosqichlarida tahlil metodlarining yaratilishi, bu metodlarni yaratilishiga katta hissa qo'shgan olimlarning lingvistik ta'limotlari va
lingvistik tahlil metodlarining turlari va erishilgan yutuqlari to'g'risida yuqori saviyada bilimga ega bo'lishlari kerak;
- lingvistik tahlil metodlarining rivojlangan dinamikasini chuqur tushunish va tahlil qilish ularni qiyoslab o'rganish va zamonaviy tilshunoslikda qo'llanilayotgan metodlari haqida fikr yurita olish malakasiga ega bo'lishlari lozim;
- tarixiy-traditsion va zamonaviy metodlarga tayangan holda fanda shakllangan ilmiy metodlarni til faktlarini tahlil qilishda to'g'riqo'llash malakasini shakllantirish, munozara yuritish, shu mavzularda suhbat qurishda faol ishtirok etish ko'nikmalariga ega bo'lishi lozim.

II. Asosiy qism (amaliy mashg'ulotlar)

1-Modul. Lingvistik tahlil metodlari faniga kirish

Lingvistik tahlil metodlari haqida umumiy tushuncha. Til va uning taraqqiyotini o'rganishda tahlil metodlarining o'rni. Fan taraqqiyoti jarayonida yangidan yangi metodlarning yuzaga kelishi va amaliyotda qo'llanilishi. Tahlil metodlari turli lingvistik (qiyosiy-tarixiy) psixologizm, ijtimoiy tilshunoslik, struktural tilshunoslik maktablarining mevasi sifatida. Lingvistik
tahlil metodlari turlari.

Сканировано с CamScanner

	2- Modul. Tasviriy metod Tasviriy metodning eng kadimiy metodlardan biri ekanligi. Tasviriy metodning til sistemasiga kiruvchi elementlarni tasvirlab ko'rsatib berish xususiyati va elementlarni tahlil qilish usullari. Tasviriy metod asosida tilning fonetik tarkibi, morfemalari, grammatik kategoriyalarini o'rganish va tahlil qlish. Tasviriy grammatika. Bu metod yordamida tilning ichki ko'rinishi va til sistemasini tashkil etgan elementlarni o'zaro munosabatlarini o'rganish. Tasviriy metodning turli davrlarda turli lingvistik maktablar va yo'nalishlarda qo'llanilishi. Tasviriy metodning XX asrda lingvistik eksperimentlarda qo'llanilishi va uning taraqkiyot boskichlari. 3-Modul. Qiyosiy-tarixiy metod Qiyosiy-tarixiy tilshunoslik maktablari va qiyosiy-tarixiy metodning yuzaga kelishi. Qardosh tillardagi faktlarini bir-biriga sistemali ravishda taqqoslash, bir necha tillar uchun umumiy bo'lgan lingvistik elementlarni, so'z va uning formalarini qayta tiklash (rekonstruktsiya qilish)da qiyosiy-tarixiy metodning ahamiyati. Ushbu metodning shakllanish va taraqqiyot bosqichlari. Sanskrit tilini boshqa tillar bilan qiyoslab o'rganishda ushbu metodning tutgan o'rni. O'tmishda qardosh bo'lgan tillarning rivojlanish qonuniyatlarini o'rganish va umumlashtirishda qiyosiy-tarixiy metoddan foydalanish usullari. Qiyosiy-tarixiy metodning asoschilari va eng yirik namoyondalari Rasmus Rask (1791-1867), Frants Bopp (1791-1867), Yakob Grimm (1787-1863), A.X. Vostokov (1781-1864) va boshqalar. 4-Modul. Chog'ishtirma metod Chog'ishtirma metodning universalligi. Lingvistikada chog'ishtirma metod. Ikki yoki undan ortiq tillarning strukturasi va tarkibiy elementlarining bir-biriga o'xshash va noo'xshash tomonlarini chog'ishtirma metod orqali o'rganish. Chog'ishtirma metodning xorijiy tillarni o'rganishda samaradorligi. Ushbu metodning tarjima nazariyasi va amaliyotida qo'llanilishi. Chog'ishtirishma metodning shakllanish bosqichlari va taraqqiyoti. Chog'ishtirma metod vakillarihaqida ma'lumot. 5-Modul. Struktural metodlar Struktural metodlarni yuzaga kelishida F.de Sossyur g'oyalarining ahamiyati. Tilning ichki qurilishini, til sistemasini tashkil etgan elementlar orasidagi munosabatlarni, oppozitsiyalarini o'rganishdastruktural metodning ahamiyati. Struktural oqimning paydo bo'lishi tilni ilmiy o'rganishga xizmat qiladigan yangi struktural tahlil metodlarining vujudga kelishi. Praga struktural maktabi (V.Matezius, Trnka, R.O. Yakobson, N.S. Trubetskoy), Amerika strukturalizm maktabi (F.Bopp, E.Sepir, L.Blumorild, Z.Xerris, N.Chomskiy va boshk.) Amerika struktural maktabi negizida yaratilgan distributiv, bevosita ishtirokchilarga ajratish va transformatsion tahlil metodlari.

Сканировано с CamScanner

2- Modul. Tasviriy metod

Tasviriy metodning eng kadimiy metodlardan biri ekanligi. Tasviriy metodning til sistemasiga kiruvchi elementlarni tasvirlab ko'rsatib berish xususiyati va elementlarni tahlil qilish usullari. Tasviriy metod asosida tilning fonetik tarkibi, morfemalari, grammatik kategoriyalarini o'rganish va tahlil qlish. Tasviriy grammatika. Bu metod yordamida tilning ichki ko'rinishi va til sistemasini tashkil etgan elementlarni o'zaro munosabatlarini o'rganish. Tasviriy metodning turli davrlarda turli lingvistik maktablar va yo'nalishlarda qo'llanilishi. Tasviriy metodning XX asrda lingvistik eksperimentlarda qo'llanilishi va uning taraqkiyot boskichlari.

3-Modul. Qiyosiy-tarixiy metod

Qiyosiy-tarixiy tilshunoslik maktablari va qiyosiy-tarixiy metodning yuzaga kelishi. Qardosh tillardagi faktlarini bir-biriga sistemali ravishda taqqoslash, bir necha tillar uchun umumiy bo'lgan lingvistik elementlarni, so'z va uning formalarini qayta tiklash (rekonstruktsiya qilish)da qiyosiy-tarixiy metodning ahamiyati. Ushbu metodning shakllanish va taraqqiyot
bosqichlari. Sanskrit tilini boshqa tillar bilan qiyoslab o'rganishda ushbu metodning tutgan o'rni. O'tmishda qardosh bo'lgan tillarning rivojlanish qonuniyatlarini o'rganish va umumlashtirishda qiyosiy-tarixiy metoddan foydalanish usullari. Qiyosiy-tarixiy metodning asoschilari va eng yirik namoyondalari Rasmus Rask (1791-1867), Frants Bopp (1791-1867), Yakob Grimm (1787-1863), A.X. Vostokov (1781-1864) va boshqalar.

4-Modul. Chog'ishtirma metod

Chog'ishtirma metodning universalligi. Lingvistikada chog'ishtirma metod. Ikki yoki undan ortiq tillarning strukturasi va tarkibiy elementlarining bir-biriga o'xshash va noo'xshash tomonlarini chog'ishtirma metod orqali o'rganish. Chog'ishtirma metodning xorijiy tillami o'rganishda samaradorligi. Ushbu metodning tarjima nazariyasi va amaliyotida qo'llanilishi. Chog'ishtirishma metodning shakllanish bosqichlari va taraqqiyoti. Chog'ishtirma metod vakillarihaqida ma'lumot.

5-Modul. Struktural metodlar

Struktural metodlarni yuzaga kelishida F.de Sossyur g'oyalarining ahamiyati. Tilning ichki qurilishini, til sistemasini tashkil etgan elementlar orasidagi munosabatlarni, oppozitsiyalarini o'rganishdastruktural metodning ahamiyati. Struktural oqimning paydo bo'lishi tilni ilmiy o'rganishga xizmat qiladigan yangi struktural tahlil metodlarining vujudga kelishi. Praga struktural maktabi (V.Matezius, Trnka, R.O. Yakobson, N.S. Trubetskoy), Amerika strukturalizm maktabi (F.Bopp, E.Sepir, L.Blumorild, Z.Xerris, N.Chomskiy va boshk.) Amerika struktural maktabi negizida yaratilgan distributiv, bevosita ishtirokchilarga ajratish va transformatsion tahlil metodlari.

Сканировано с CamScanner

Amaliy mashgulotlar buyicha kursatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:
- fanda metodologiya, metod va metodika tushunchalari;
- qiyosiy-tarixiy metod yaratilishining fan taraqqiyotida tutgan o'rni;
- tasvirlash metodi va uning qo'llanish doirasi;

yangi zamonaviy struktural metodlarini yaratilishida Amerika tilshunosligining hissasi;
- deskriptiv metod;
- bevosita ishtirokchilarga ajratish metodi;
- transformatsion metod.

V. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Magistrantlar mavjud adabiyotlardan va boshqa manbalardan foydalanib o'zlarining lingvistik bilimlarini chukurlashtirishlari lozim.

Tavsiya etilayotgan mustakil ishlar mavzulari:
1. Tilshunoslikda diaxron tahlil metodlari.
2. Tilshunoslikda sinxron tahlil metodlari.
3. M.Qoshg'ariy.Qiyosiy lingvistika.
4. Qiyosiy-tarixiy metodning paydo bo'lishi.
5. Zamonaviy lingvistik maktablarda ilmiy metodlarning qo'llanilishi.
6. Amerika deskriptiv tilshunosligi negizida yaratilgan ilmiy metodlar.
7. Strukturalizm maktablarida lingvistik tahlil.
8. Tarixiy lingvistik maktablar, zamonaviy lingvistik maktablar.
9. Antik davr tilshunosligida lingvistik metodlar.
10. Qiyosiy-tarixiy tilshunoslikda naturalizm.
11. Qiyosiy-tarixiy tilshunoslikda psixologizm.
12. Yosh grammatikachilar maktabi.
13. Glossematika maktabida yaratilgan metodlar.
14. Praga lingvistik maktabi.
15. V.Gumboldt lingvistik ta'limoti.

Modulni o'zlashtirishga qo'yiladigan umumiy talablar:

Modul buyicha talabalar o'zlariga yuklatilgan vazifalarni bajarishlari, berilgan ilmiy va badiiy adabiyotlar bilan tanishib borishlari, ma'ruzalarni qayd etib, seminar darslarida qo'shimcha ma'lumotlar keltirishlari kerak.

VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:

Fanni o'zlashtirish uchun o'qitishning zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalaridan keng foydalaniladi: portfolio tayyorlash, guruhli

Сканировано с CamScanner

	muzokaralar, jamoa loyihalari, juftliklar bo'lib topshiriqlarni bajarish, yakka holda ma'lum mavzu bo'yicha prezentatsiyalar qilish, davra suhbatlari o'tkazish, diskussiya, klaster, bahs- munozara, refleksiv usullar (tahlil, qiyoslash, sintez, baholash). Axborot texnologiyalari, jumladan, mul'timedia vositalari yordamida mashg'ulotlar tashkil etiladi, Power Point, Prezi dasturlari yordamida prezentatsiyalar yaratiladi. MOODLE platformasiga fan bo'yicha dasrlik va o'quv qo'llanmalar, media resurslar va testlar joylashtiriladi.
5.	**VII. Kreditlarni olish uchun talablar:** Ilmiy faoliyat va kasbiy sohaning barcha turlarida chet til kommunikativ kompetentsiyasiga (lingvistik, ijtimoiy-lingvistik, diskursiv, strategik, ijtimoiy-madaniy, o'quv-kognitiv) ega bo'lish; qasbga oid turli matnlarni tahrir qilish yoki yaratish; chet tilini o'qitishda milliy va xorijiy metodik meros yutuqlaridan, zamonaviy metodik yo'nalishlar va kontseptsiyalardan kasbiy faoliyat doirasida foydalanish; kasbiy va o'quv- uslubiy maqsadda axborot manba'lari bilan ishlash; chet tili bo'yicha mavzularni bilish va egallagan axborotni amaliyotda qo'llashni; ilmiy va sohaga oid konferentsiya, davra suhbatlari, munozara (jonli yoki vositali) larda muloqotni boshlash, olib borish va yakunlay bilish fikrlarni aniq ifodalagan holda muhokamalarda faol qatnasha olish; sohaga oid mavzular bo'yicha prezentatsiya va ma'ruzalar qila olish; barcha turdagi ilmiy va tanqidiy insholarni yoza olish; sohaga oid va oid bo'lmagan adabiyotlar (maqolalar, kitoblar, malakaviy ish) tahlillarini yoza olish hamda fan bo'yicha joriy, oraliq va yakuniy bo'yicha berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish va topshirish.
6.	**Asosiy adabiyotlar:**[1] 1. Умархужаев М.Э. У мумий тилшунослик. Андижон-2007. 2. Содиков А., Холмуродов А. Умумий тилшунослик. Тошкент-2014. 3. Кондрашов Н.А. История лингвистических учений. М.-2009 4. Расулов Р. Умумий тилшунослик. Т.-2010. **Qo'shimcha adabiyotlar:** 5. Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон демократик Ўзбекистан давлатини биргаликда барпо этамиз. Тошкент, "Ўзбекистан" НМИУ, 2017. - 29 б. Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш

[1] Адабиётлар рўйхатига ОТМ ахборот-ресурс марказлари имкониятлари, соҳага оид замонавий манбалар ва ҳар бир тил хусусиятлари инобатга олинган ҳолда қўшимчалар киритилиши мумкин. Киритилган қўшимчалар ишчи дастурларда келтирилади.

Сканировано с CamScanner

	юрт тараккиёти ва халк фаровонлигининг гарови. "Ўзбекистон" НМИУ, 2017. -47 б. 6. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажагимизни мард ва олижаноб халкимиз билан бирга курамиз. "Ўзбекистон" НМИУ, 2017. - 485 б. 7. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги "Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича харакатлар стратегияси тўгрисида'ги ПФ-4947-сонли Фармони. Ўзбекистон Республикаси конун хужжатлари тўплами, 2017 й., 6-сон, 70-модда 8. Мирзиёв Ш.М. Танкидий тахлил, катьий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарликлар бир рахбар фаолиятининг кундалик коидаси бўлиши керак. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Махкамасининг 2016 йил якунлари ва 2017 йил истикболларига багишланган мажлисидаги Ўзбекистон Республикаси Президентининг нутки. // Халк сўзи газетаси. 2017 йил 16 январь, №11. 9. Ўзбедистон Республикаси Конституцияси - Т.: Ўзбекистон, 2014. - 46 б. 10. Гумбольдт В. Избранные труды по языкознание . М.-2007 11. Соссюр.Ф. Труды по языкознанию. М. -1977 12. СафаровШ.С. Тил назарияси ва лингвометодология. Тошкент -2015 13. Сафаров Ш.С. Когнитив тилшунослик. Жиззах - 2006. 14. Попова З.Д., И.А. Стернин. Общее языкознание. М.-2007 15. Шарафутдинова Н.С. Теория и история лингвистической науки.
7.	Fan dasturi Buxoro davlat universiteti o'quv-metodik Kengashining 2023 yil 29-avgustdagi 1- sonli bayonnomasi bilan ma'qullangan va tasdiqlashga rozilik berilgan.
8.	**Фан/модуль учун масъул:** N.S.Qobilova – "Ingliz tilshunosligi" kafedrasi dotsenti
9.	**Такризчилар:** **M.I.Gadoyeva –** Ingliz tilshunosligi kafedrasi professori **N.D.Djumayeva –** Ingliz tilshunosligi kafedrasi katta o'qituvchisi

Сканировано с CamScanner